

Uit de geschiedenis van Ommen

XVI.

Erve „Den Hof“

Een der voornaamste bezittingen der stad Ommen in vroeger jaren was het Erve „Den Hof“, een groote boerenplaats even buiten de kom gelegen in de nabijheid der Vecht. In vorige eeuwen was het een domein van den bisschop of landheer. Men kan veilig aannemen, dat „Den Hof“ zoo oud is als de stad zelve, want reeds in de oude schrifturen wordt er van gesproken. Hieraan hechten zich oude herinneringen van hofhoorigheid en lijfeigenschap. Het gebied over „Den Hof“ was noch aan de stad noch aan het kerspel, maar zooals voorheen meer dergelijke hoven in deze provincie, had „Den Hof“ een afzonderlijk rechtsgebied en wijze van rechtspleging.

De daaraan verknochte lieden, zoowel mannen als vrouwen, waren hofhoorig of lijfeigenen. Zij stonden niet gelijk met vrije lieden, maar werden in de oude stadsstukken Hovelieden genoemd; geene derzelve konden het burgerrecht van Ommen winnen, zonder vooraf gevrijd of vrijgelaten te zijn door den Hofheer, hetzij door gunst of door vrijkoop met geld of goederen.

Een voorbeeld van zoodanige vrijkoop vindt men in eenen perkamenten brief van het jaar 1477, waarbij voor zekere betaalde en wel ontvangen som Geert Berthold Brouwer zijne vrouw erkend worden als zich te hebben vrijgekocht.

Na de afzwering van Filips II van Spanje verviel „Den Hof“ aan het provincie domein van Overijssel en de hofhoorigen bleven sedert alleen maar de zoogenaamde drosten-diensten bewijzen. (Beschrijving van Ommen).

In het laatst der 18e eeuw was „Den Hof“ een gebouwencomplex, bestaande uit een vrij groot huis, een schuur en twee schapeschotten. Het huis was zoo groot, dat een met twee paarden bespannen wagen op de deel kon omkeeren. In 1788 werd een belangrijke procedure gevoerd tusschen de stad Ommen en de Provincie over het recht van „heiden en weiden“ in de Ommer Mark en het afgraven van het veen door den Provinciaal Hofmeier te Ommen. Ridderschap en Steden hadden het onderzoek in deze zaak opgedragen aan de heeren Voerst van Alerdinck en W. H. Wicherlink, burgemeester van Zwolle. Deze heeren verlangden echter dat de stukken en papieren over de kwestie hen ter hand zouden worden gesteld, maar „bevonden met groote verwondering deze papieren zoo volumineus en menigvuldig, dat reeds meer dan twee Riem en papier beschreven waren“. Bij het advies werd tevens voorgesteld het Erve „Den Hof“ aan de stad Ommen in erfpacht te geven. Bij resolutie van Ridderschap en Steden van 15 Mei 1788 werd goedgevonden „Den Hof“ te Ommen aan dat „steedien“ in erfpacht uit te doen tegen een pachtsom als door de provincie na aftrek van de reparatie en de vele lasten „suilver“ werd genoten.

De Landrentmeester van Salland berekende de pachtsom op f 270, waarbij hij in aanmerking nam, dat de „meier“ van het Erve jaarlijks betaalde zestig mudden rogge. Omgerekend tegen een gemiddelden prijs gedurende 10 jaren van f 1.66 het schepel, bedroeg dat in geld 316 gulden en 10 stuivers. Hierop werden in mindering gebracht de noodzakelijke reparatiën aan schuur en schapenschot, de belastingen als vuurstedegeld, en de kosten van het bedammen van den oever van „De Vegte“, waaraan van tijd tot tijd groote sommen werden besteed.

De vraag of „Den Hof“ tot de stad of tot het carspel (boerschop Arriën) zou moeten behooren, heeft in latere jaren tot een geschil aanleiding gegeven. De bewoners rekenden zichzelve tot de stad. „Den Hof“ genoot nl. geen nabuurdienst van de boerschop Arriën en deed die ook niet, aangezien deze boerschop meer dan een groot kwartier uur gaans ten Noorden van „Den Hof“ was gelegen. Het overluiden der dooden bij een sterfgeval op „Den Hof“ werd verricht door de bureu van de Botwstraat. Bij sterfgevallen onder de inwoners van de buurtschappen geschiedde dit door den Coster Schoolmeester en Voorzanger, H. Veenhoven, die tevens met het overluiden was belast. De Hofmeier was aan dezen functionaris dan ook niet de betaling schuldig van een schepel rogge voor iederen doode, zooals die uit de buurtschappen. De nabuurnplichten van de bewoners van de Hofplaats ten opzichte van de bureu waren wederkeerig, zoowel wat betreft het overluiden als het halen begraven van het lijk, enz.

Verder had de Hofmeier de verplichtingen tot steedswerken, indien deze door den Magistraat van de stad werden gevorderd, terwijl inkwartiering en het doen van wagenvrachten alleen door genoemden Magistraat konden worden opgelegd. Ook wanneer iets gerechtelijk moest worden aangezegd, geschiedde dit door den stadsdienaar en verscheen de Hofmeier voor het stadsgericht en niet van den Schol'us van het Carspel. In een omvangrijk request aan het Departementale Bestuur van Overijssel van 6 Mei 1806 trachtte de Scholtus, W. A. van Laer, aan te toonen dat „Den Hof“ tot de iuresdictie van het Carspel behoorde te komen. Hij beweerde daarin, dat de Hofmeier steeds de reële en personele middelen van de boerschop Arriën had betaald, dat in 1796 bij de invoering van de Nationale Conventie, het getal zielen op het Erve in een totaal onder genoemde boerschop waren gebracht; verder dat het Erve nooit de belastingen als geslacht, gemaal, paardengeld, dienstbodengeld, ambtsdienarsgeld, hoornveld, gezaay en vuurstedegeld aan de stad had betaald.

De Hofmeier was verder gerechtigd in de Marke van Arriën en had nooit gedeeld in de veenslagen van de stad of het recht gehad hooi te maaien in de Ommer Woeste. De meier van „Den Hof“ zou verder niet verplicht zijn de „nagtwaert“ binnen Ommen te helpen houden, hoewel alle burgers en inwoners bij toerbeurt verplicht waren zulks te doen. Ook behoefde hij niet op last van den „vuurwaert“ in het midden van den nacht op te staan teneinde aan te

te toonen, dat het vereischte water bij de hand was.

In een geschrift, onderteekend door de burgemeesteren A. H. Visscher en J. Kramer, hetwelk 6 Juni 1806 met de Zallandsche Bode werde verzonden, trachtte de Magistraat van Ommen deze bovengenoemde beweringen te weerleggen. Zij noemde de aangevoerde bewijzen als niets beduidend en als niet toepasselijk op het wezen der zaak. Zelfs beweerde zij, dat verschillende beweringen direct strijdig met de oprechte waarheid waren. Zij vond het zelfs niet de moeite waard om sommige vragen te beantwoorden „als zynde het de wapenen van een zwakke, zig door onwaarheden en zouteloosze schimp om het op zijn zagts daarvoor op te vatten te verdedigen!” De Magistraat van Ommen heeft schijnbaar gelijk gekregen, dat het grondgebied van „Den Hof” in latere jaren tot de stad behoorde.

Ingevolg. autorisatie van den agent van financiën der Bataafsche Republiek van den 6en Sept. 1801 werd „Den Hof” op 25 November 1801 ingezet en op 16 December 1801 verkocht. Ingezet werd door B. van Sonsbeeck op f 4000, koper werd de burgemeester Jan Kramer voor f 7500, betaalbaar in goed Hollandsch gangbaar geld of in receptissen en opvolgende losrenten spruitende uit de Vrijwillige Negotiatie op de Nationale Domeinen. Bij besluit van 9 Januari 1802 verklaarde burgemeester Kramer den koop te hebben gesloten voor de stad Ommen.

De stad heeft „Den Hof” met de omliggende landerijen als de „Hofmeijerweide” nog jaren daarna verpacht aan verschillende „meijers”. In 1808 bracht de pacht f 300 per jaar op.

De Hofmeijer was steeds een gezien persoon in Ommen, met wiens meening men wel rekening hield. In 1609 werd door de overheid het vee van den Hofmeijer geschat (opgebracht) waarschijnlijk om een eigendoms kwestie.

In 1661 kreeg de Magistraat hooglopende oneenigheid met den Hofmeijer over het zetten van den Herberg op de Bisschopshaar. Op „Den Hof” werd ook de stadsstier gehouden, die des zomers geweid werd in de landerijen, nog bekend als de „Bollematen”. Het is waarschijnlijk, dat het huis in latere jaren bouwvallig werd, tot in het laatst van de vorige eeuw het complex werd afgebroken en de gaten en kolken om het huis gedicht.

De plaats waar het stond is nu weiland; met gras begroeide fundamenten en wortels van eeuwenoude eiken, wijzen met moeite nog de plaats aan, waar eertiids „Den Hof” stond, welks geschiedenis zoo oud is als die van de stad zelve.